

PUBLIKACIJOS
RANKRAŠČIAI APIE KNYGAS

V. ŽUKAS

Respublikos mokslinėse bibliotekose ir archyvuose yra nemaža rankraščių apie lietuviškas knygas bei kitus leidinius. Jie pateikia vertingų duomenų spaudos bei kultūros istorijai. Publikacijai atrinkti dokumentai parodo rašytojų bei kultūros veikėjų pastangas kurti lietuvišką knygą, leisti literatūrinę periodiką, steigti leidyklas. Juose užfiksuota duomenų apie grožinės literatūros vertimą į lietuvių kalbą, jos redagavimą ir spausdinimą. Prof. J. Lebedžic rašytos recenzijos parodo jų autoriaus plačius mokslinius interesus.

Publikacijose vartojamos santrumpos:

LTSR Mokslų Akademijos Centrinė biblioteka — MA CB,

LTSR valstybinė respublikinė biblioteka — VRB,

LTSR centrinis valstybinis archyvas — CVA.

Knygos „Lietuvių teatras“ projektas

LTSR Mokslų Akademijos Centrinės bibliotekos rankraštyne V. Biržiškos fonde yra knygos „Lietuvių teatras“ projektas. Jis buvo parengtas apie 1930 m. Sumanytas leidinys įdomus savo tematika (skyrių pavadinimai) ir autorių kolektyvo sudėtimi. Bendradarbių sąrašas matome rašytojus (J. Tumas-Vaižgantas, L. Gira, G. Petkevičaitė-Bitė, K. Puida, P. Vaičiūnas, F. Kirša), kritikus (V. Bičiūnas, A. Šimėnas), artistus ir režisierius (B. Dauguvietis, A. Kutkauskas, V. Dineika, G. Fete-

rauskas), kompozitorius (J. Tallat-Kelpša, J. Bendorius), dailininką K. Sklėrių, baleriną V. Sotnikovaitę. Originaliai sumanyta leidinio struktūra: atskirų laikotarpių teatrų ir draugijų veiklos istorinių apžvalgų, artistų kūrybinių portretų ir memuarų derinys. Suorganizuoti didelį kolektyvą ir koordinuoti jo darbą — nelengvas uždavinys. Kokių rezultatų buvo pasiekta rengiant leidinį, nepavyko išaiškinti, bet sunkumų, matyti, būta, nes knyga nepasirodė. Gali būti, kad sumanyimą realizuoti sutrukdė lėšų stoka.

LEIDINIO PROJEKTAS (Vykdomojo Komisijoje svarstytas, bet dar nepriimtas)

Leidiny vadinas „Lietuvių teatras“ ir turi „Untertitel“: „Valstybės Operos ir Dramos dešimtmečiui paminėti“. Leidinį redaguoja komisija, kurios pirmininkas — L. Gira, ir nariai: B. Dauguvietis ir A. Kutkauskas. Leidiny turėtų būti tokie straipsniai (ilustracijos — skyrium):

1. Įvadas (Leidinio pateisinimas), — rašo redakcinė komisija.

2. Prieškarinio lietuvių teatro bruožai (Gira arba Vaižgantas).

3. Dramos pradžia — Palangos spektaklis (atsiminimai: Petkevičaitės ar kito ko).

4. Operos pradžia — operetė Peterburge ir „Birutė“ 1906 m. Vilniuje (Feterausko ir Puidos — ar kitų — atsiminimai).

5. Teatro pradžia sodžiuje (E. Galvanauško atsiminimai iš 1904 metų).

6. Lietuvių teatras 1917—1919 metais (P. Vaičiūnas).

7. L. M. K. Draugija ir teatras (St. Šilingas).

8. Valstybės dramos įsikūrimas (Dineika).

9. Valstybės operos įsikūrimas (Tallat Kelpša).

10. Valstybės dramos dešimtmečio apžvalga (Bičiūnas).

11. Valstybės operos dešimtmečio apžvalga (Žadeika).

12. Baletų apžvalga (Sotnikovaitė).

13. Dramos jubiliečiai (Vaižgantas).

14. Operos jubiliečiai (Bendorius).

15. Mūsų dramaturgai (A. Šimėnas ar Kirša).

16. Teatro dailininkai (K. Šklėrius). Kiekvienam straipsniui turėtų būti skiriama 10—25 pusl. Visas leidinys su iliustracijomis in quarto turėtų apimti 300—350 pusl.

MA CB, F 163—1203, I. 2.

V. Mykolaitis apie L. Giros kritikos darbus

1928 m. pasirodė Švietimo ministerijos Knygų leidimo komisijos išleistas E. Radzikausko (L. Giros) straipsnių rinkinys „Kritikos raštai“. Archyvinė medžiaga rodo, kad atsiliepiamą apie šį kritikų rinkinį parašė ir juos išleisti rekomendavo V. Mykolaitis. Jo raštas laikomas Mokslų Akademijos Centrinėje bibliotekoje (F96—298).

Knygų leidimo Komisijai prie Švietimo Ministerijos Kaune

Šių dienų mūsų literatūroje pastebime vieną įkyrią spragą: mes beveik visai neturime nei literatūros kritikos, nei literatūros estetikos raštų. Jų pasigenda ne tik patys rašytojai, literatūros dėstytojai, studentai, bet ir platesnioji visuomenė, kuriai šiaip jau sunku orientuotis painiose šių dienų literatūros

problemose ir atskirų autorių kūryboj.

Šias spragas bent dalimi papildyti, manau, būtų reikalinga surankioti ir išleisti p. L. Giros—E. Radzikausko kritikos studijos ir straipsniai šiaip jau literatūros klausimais. Išbarstyti įvairiuose leidiniuose ir laikraščiuose E. Radzikausko raštai maža kam tėra prieinami, o išleisti vienu leidiniu, tapusių svarbiomis ir, galima spėti, mėgiamomis visų turinčių su literatūra reikalo knygomis. Reikia dar pažymėti, kad p. E. Radzikauskas duoda ne vien atskirų kūrinių recenzijų, bet, kas ytin svarbu, ir plačių daugelio mūsų rašytojų kūrybos charakteristikų.

Dr. V. Mykolaitis
Literatūros docentas
Liet. Univ.

Kaunas
1927.VI.27.

Du F. Kiršos raštai ir laiškas

Poetas F. Kirša (1891—1964) redagavo meno ir kritikos žurnalą „Pradai ir žygiai“. Jį leido „menininkų būrelis“. 1926 m. žurnalas išeidavo kas mėnuo, o 1927—kas 3 mėnesiai. Leidėjai susidurdavo su dideliais finansiniais sunkumais—prenumerata buvo maža, o rėmėjai nepajėgė ilgai leidinio subsidijuoti. Dėl to redakcija buvo priversta kreiptis į Švietimo ministeriją, prašydama lėšų. Išliko du F. Kiršos raštai: 1926 m. lapkričio 2 d. ir 1928 m. kovo 6 d. Jie apibūdina sunkią to meto Lietuvos kultūros būklę, valdžios ir visuomenės abejingumą literatūrai ir menui. Būdinga, kad Švietimo ministerija nepaskyrė lėšų buržuazinės Lietuvos valstybės įkūrimo dešimtmečiui skirtą jubiliejinio numerio išleidimui—1928 m. „Pradai ir žygiai“ nebuvo leidžiami.

Kultūros istorijai yra svarbus F. Kiršos laiškas bibliografei M. Urbšienei (1895—1959). Jame yra duomenų apie sumanymą įkurti leidyklą „Alkas“ ori-

ginaliajai grožinei literatūrai, daugiausia romanams, leisti. Pirmoji šios leidyklos vardu išleista knyga buvo F. Kiršos poezijos rinkinys „Giesmės“ (1934). M. Urbšienė kreipėsi į poeta, greičiausiai siūlydama išleisti stambų bibliografijos veikalą „Lituanika Vakarų Europos kalbomis (1900—1932)“. Neturėdama lėšų, leidykla negalėjo imtis tokio stambiaus leidinio. Apskritai „Alko“ leidykla savo veiklos neišvystė.

DĖL ŽURNALO „PRADAI IR ŽYGIAI“ LEIDIMO

1

Ponui Švietimo Ministeriui

Meno kritikos mėnesinio žurnalo
„Pradai ir Žygiai“—Kaunas,
16 Vasario g. N 2.

Prašymas

Jau nuo pavasario eina meno kritikos mėnesinis mažytis, vos 32 pusl., „Pradai ir Žygiai“ žurnalas, leidžiamas menininkų būrelio iš geros širdies žmonių rėmėjų sumų. Jau išleidome „Pradų ir Žygių“ 1—6 num. ir pasidaram skolų tiek, kad toliau leisti nebegalime. Mes manėme, kad visuomenė palaikys prenumerata, bet apsirikom, nes visa eina sena vaga: menui skiriamai žurnalai neturi pasisekimo. Iš pradžių mūsų gerbiamieji rėmėjai buvo labai palankūs ir maloniai dėjo aukas. Tik, matyt, piniginis krizis ir šiaip per kelius mėnesius šelpimas — palaužė rėmėjų dosnią ranką, kad jau surinktais pinigais nebegalim nė skolų apmokėti. Bet mums svarbu, kad mūsų žurnalas dasilaikytų ligi Naujų metų. Žurnalas redaguojamas dykai ir už straipsnius niekam nemokama, vadinas, iš literatų pusės grynas pasiaukojimas, kad šioks toks žurnalas būtų. Ligi Naujų

metų mes norim išleisti dar du numeriu: 7 N. ir 8 N. Numeris kainuoja 700—800 litų. Be to, mes skolingi spausduvei „Raidė“ už atspausdintus numerius apie 800 litų. Taigi ligi Naujų metų, kad nesubankrutuotum mums reikalinga 2400 litų. Tačiau manome, kad už atskirus numerius ir iš pasilikusių rėmėjų gal dar surinksime keletą šimtų litų, bet be pašalpos nėra jokios išeities. Delto menininkų būrelio vardu drįstu prašyti poną Švietimo] Ministerį duoti „Pradams ir Žygiams“ pašalpos 1500 litų, kad mes galėtume be gėdos baigti pusmečio gyvavimą. Apie tolimesni „Pradų ir Žygių“ leidimą be pašalpos nebematom galėjimo.

Faustas Kirša

„Pradų ir Žygių“ Redaktorius-Leidėjas
Kaunas
1926.XI.2

Įrašai: „Knygų leidimo Komisijai“
(parašas)
„Gavo pašalpos 1.000 lt. dar prie
ministr. Čepinskio“.

MA CB, F 96—297, I. 7.

2.

Knygų Leidimo Komisijai
prie Švietimo Ministerijos

„Pradų ir Žygių“ Redaktorius
Fausto Kiršos (Maironio g. 20.
Kaunas)

Pareiškimas

Dar tebegyvenam seną padėtį: literatūros žurnalai neišsilaiko dėl prenumeratorių stokos. Vienintelis literatūros ir kritikos žurnalas „Pradai ir Žygiai“ be pašalpos negali gyvuoti. „Pradų ir Žygių“ leidėjams nerūpi nei uždarbis, nei atlyginimas: žurnalas redaguojamas dykai ir niekam honorarų nemokama. Svarbu, kad nors vienas toks žurnalas būtų ir svarbu, kad būtų iš ko

apmokėti spaustuvės išlaidos. Vienas žurnalo numeris (pavyz., 1927 m. 3—4 num.) kaštuoja 2300 litų. Mes esame pasiryžę per metus išleisti keturis numerius, kas sudarytų 9.200 litų. Apskritai, jo didumas priklausys nuo turimų sumų.

Kadangi šiemet sukanka 10 metų Lietuvos nepriklausomybės, tai leidėjai pirmąjį žurnalo numerį ruošia apžvalginį, kur bus sutrauktas per 10 metų visų sričių nudirbtas meno darbas. Jubiliejinis numeris galima plėsti tiek, kiek bus lėšų.

Delto šiuo Knygų Leidimo Komisija yra prašoma duoti pašalpos žurnalo sumanymams įvykdyti.

Faustas Kirša

Menininkų būrelio įgaliotas
„Pradų ir Žygių“ Redaktorius

1928.III.6

Įrašas pieštuku: „prašo subsidijos“.

MA CB, F. 96—297, 1. 8.

Laiškas M. Urbšienei

Didžiai Gerbiamoji Ponia!

Kiek senokai gavau Tamstos laišką, bet tiek atmainų ir mano išsikėlimo vasaroti pas save Zarasuosna, kiek sutrukė Tamstai atsakyti. Ačiū už komplementus apie mano „Giesmes“. Jos nėra tiek geros, kiek Tamstos pastebi. Kai gimsta kūdikis, dažnai motina nusi-skundžia: nieko, girdi, būtų vaikas, tik nosytė perriesta. Ir aš, kai atspausdinau, matau daug trūkumų... Aš negaliu atsistebėti Tamstos darbštumu. Jei Tamsta neužsigautum, pasakytiau, kad tai jau vyriškas, bet ne moteriškas darbštumas. Už tiek kruopštaus darbo Tamstai reikia didelio honoraro sumokėti, o ne siūlyti, kad kas išleistų. Tai štai kaip mūsų kultūros reikalai auga: daug ir gerų dalykų gali daug kas padaryti, bet kai reikia realizuoti tai galvą į sieną muški. Džiaugdamasis Tams-

tos darbais ir sveikindamas su nuvarytu baru, deja, turiu liūdnei nuteikti pats save, kad nieko rimto leidimo klausimu Tamstai negaliu pasakyti. Mūsų leidykla „Alkas“ turi tikslą leisti tik lietuvių originalius romanus ir darbas dar nepradėtas. Mano „Giesmių“ yra tik firma „Alkas“, o išleidžiau pats ir dar turėsiu už spausdinimą vekselius išpirkti. Lietuviškų romanų leidykla neturi didelių kapitalų, ji mano verstis numatytu romanų dalinu pasisekimu, nes romanai pas mus ima užkariauti knygų rinką ir apsimokėti. Taigi tuo keliu ir bandoma. Taigi sakau, gaila, kad Tamstos parašytų knygų reikalų — jas atspausdinti — „Alko“ leidyklos finansais nieko negalima padaryti.

.. . . .

Su pagarba
Faustas Kirša

1934.VII.8 d.

Senadvaris,
Antalieptės pašt.
Zarasų apsk.

VRB, F14, 4—134.

J. Savickio laiškas ir jo kūrinius liečiantys raštai

Lietuvos TSR Mokslų Akademijos Centrinės bibliotekos rankraščių skyriuje yra keletas J. Savickio laiškų. Pirmieji du laišakai rodo J. Savickio domėjimąsi bibliografijos leidiniais: viename prašė jam siuntinėti žurnalą „Knygos“ (1922—1924), kitame yra pastabų apie 1926 m. išleistą V. Biržiškos „Lietuvių bibliografijos“ 2-ąją dalį. Rašytojo domėjimąsi lietuviškos knygos istorija ir Lietuvos bibliotekomis, jo pastangas propaguoti lietuvių kultūrą užsienyje rodo 1930 m. laiškas V. Biržiškai iš Stokholmo. Laiške bibliografui I. Kisiniui (1904—1958) kalbama apie hebrajų kalba numatytą išleisti lietuvių literatūros antologijos 2-ąją knygą. Tas leidinys nepasirodė. Keletas raštų lie-

čia J. Savickio kelionių apybraižų knygos „Kelionės“ spausdinimo istoriją: „Spaudos fondo“ leidyklos administracijos raštas, autoriaus laiškas XXVII Knygos mėgėjų draugijai, jos valdybos raštas bei posėdžio protokolo ištrauka. Atsisakius bibliofilų draugijai išleisti siūlomą knygą, autorius ją perdavė šv. Kazimiero draugijos leidyklai. „Kelionės“, pasirašytos pseudonimu Jurgis Rimošius, pasirodė 1938 m. dviem nedideliais tomais.

Laiškai

Žurnalo „Knygos“ redakcijai

Jurgis Savickis
Kopenhaga V.
Bernstorffsvej 4

Šiuomi prašau **Knygų** Administracijos malonėti išsiųsti skubos keliu visas anksčiau išėjusias **Knygas**, o taip pat — siuntinėti nuolat naujas išeisiančias aukščiau paduotu adresu.

Sanskaita už senas Knygas bei prenumeratūra 1923 metams mano bus tuojau apmokėta, prisuntus ją gerb. Administracijai.

Su pagarba
Jurgis Savickis

Knygų Administracija
Kaune

MA CB, F 163—530, 1. 3.

V. Biržiškai

1.

Adr.: Jurgis Savickis
Helsinki Tehtaankatu 4
Suomija

Helsinki, 26.9.1926

Didžiai Gerbiamas Tamsta,

Esu labai nudžiugęs gavęs Tamstos Bibliografijos II dalį. Kart su šiuo siunciu Tamstai lituanicous ir kt. pluoš-

lą, gal jis kai koks teks sunaudoti pataisoms ar „Knygų“ sekantiems numerams. Kadangi Bibliografijos pirmoji dalis tiek yra pertaisyta ir dar, matomai, bus ir ateityje taisoma, tai galiausiai sunku bus ir susekti patsai pirmapradis tekstas. Ar ne metas būtų perspausdinti iš naujo visą pirmąją dalį (pagalios vargu ilgai ir laikys dabartinis popierius!) — ant tokio pat popieriaus, kaip antroji dalis — su protarpiais eventualioms pataisoms ateityje ir su svarbesnių knygų, ženklų, parašų ar exlibrisų atvaizdais pačiame tekste. Tuomet knyga galima būtų naudotis ir meno tikslams ir užsienyje būtų priemesnė suinteresuotiems žmonėms, negu dabar. Tekalbu vien apie Bibliografijos I dalį; antroji puiki!

Iš mažesnių klaidų pastebėta: Milosz-Lubicz (ar Lubicz) „Turinyje“. Tenpat nebeįmanoma surasti **Silvanto** užrašius jį po vardu: Reino. „Szlupas“ ir „Scheynius“ dažnai taip rašydavo savo pavardę.

Naudodamasis proga sveikinu tamsta ir pasilieku Tamstą gerbiąs

Tamstos Jurgis Savickis

MA CB, F 163—530, 1. 1—2.

2.

Stockholmas, 1930 m. birželio m.
27 d.

Ponui Profesorui
V. Biržiškai

Pone Profesoriau, Švedijos enciklopedinio žodyno leidėjai, spausdindami šiais metais trečią jo laidą, norėtų įdėti platesnių žinių apie Lietuvos knygą. Šis žodynas Skandinavuose turi didelės reikšmės, nemažesnės pasakysiu, kaip Larousse ar Brockhausenas savo atitinkamuose kraštuose. Kalbamo žodyno yra leidžiama 25 tomai ir spaus-

dinama 45.000 egzempliorių, taip jis yra plačiai patastytas ir tiek turi skaitytojų. Todėl išspausdinimas jame žinių apie Lietuvos knygą ir spaudą turės didelės kultūrinei mūsų būklei propagandos svarbos.

Esant tokiai puikiai progai parodyti ką turime šioje kultūros srityje, maloniai prašau Poną Profesorių neatsisakyti suteikti, kad ir trumpų žinių iš mūsų knygos gyvenimo ir bibliotekų organizavimo. Žinios yra reikalinga turėti kaip galima greičiau, nes žodynas jau spaudoje. Be to, jos turėtų apimti visą Lietuvą ir visas lietuvių kolonijas, kurios turi savo bibliotekų, tiek Amerikoje, tiek čia pat Europoje. Jas prašyčiau paruošti gana sutrauktai, kad tikėtų žodynui ir nereikėtų trumpinti čia Stockholme.

Ypatingai norėčiau gauti:

a. Trumpą istorinę apžvalgą apie Lietuvos knygą,

b. Senovės Lietuvos bibliotekos, tiek mokslo istaigų, kaip Vilniaus Universiteto, tiek privačios, įvairių magnatų.

c. Mūsų bibliotekų būklė 1918—1919 m. m.

d. Dabartinė Lietuvos bibliotekų būklė, Klaipėdos kraštą įskaitant, jų statistika, organizacija, privatinės ar viešos, jų finansavimas ir jų turimų knygų skaičius.

Tikiuosi, kad Ponas Profesorius rasi-
te galima patenkinti šį reikalą skubiu
laiku, už ką iš anksto širdingai dėkoju
ir prašau priimti mano tikros pagar-
bos.

Tamstos
Jurgis Savickis

Apžvalgėlė turėtų būti labai trumpa:
1 arba 2 mašinėlos kvarto puslapių.

J. Sav.

MA CB, F 163—675.

Jurgis Savickis
Narvavėgen 32

Stockholmas, 1932 m. vasario 20 d.

Gerbiamasis,

Ačiū Tamstai už atsiųstą puošniai iš-
leista hebrajų kalba lietuvių rašytojų
antologijos pirmą knygą. Tikrai,
Tamsta esi padaręs gražų žygį lietu-
viams ir žydams suartinti ir vienus su
kitais giliau dvasiniai supažindinti.

Dėlei mano menkų kūrinių, aš nesiu-
imu spręsti, ar jie tiktų leisti žydų ar
hebrajų kalba.

Jei jie Tamstai puolė į akį, ir Tams-
ta manytum juos leisti, geriausia būtų,
kad Tamsta pats pasirinktum iš abie-
jų knygų, už kurį darbą būčiau Tams-
tai labai dėkingas.— Jei tas virstų rea-
lybe, meliai prisidėčiau prie knygos
techniško išleidimo.

Daug linkėjimų!

Jurgis Savickis

J. M. Ponui I. Kisinui
Vilkaviškio Žydų Gimnazijos
Direktoriui Vilkaviškis

MA CB, F 166—78.

Apie knygą „Kelionės“

„Spaudos Fondo“ raštas

Kaunas, 1936 m. spalio mėn. 26 d.

Didžiai Gerbiamam
Ponui Jurgiui Savickiui

Stockholm
Narvavėgen 32

Į Tamstos maloniam laiške paklau-
simą „Kelionių“ išleidimo reikalu turi-
me garbę paaiškinti štai ką:

Kaip anksčiau mes rašėme ir dabar

tvirtiname, kad kelionių įspūdžių knygas mūsų publika tikrai mėgsta, tačiau populiarnesnes, paprastesnes knygas, tinkančias gal mažiau „praprususiems“ skaitytojams, taip sakant — platiems skaitytojų sluoksniams. Tokia literatūra turi geografinės lektūros pobūdį ir nuotykių elementą.

Mes grožedamies susipažinome su Tamstos „Kelionių“ rankraščiu ir konstatavome, kad tai yra dar ateities literatūra, nes mūsų skaitytojai daugumoje yra dar nepriaugę ligi tokio stiliaus puošnumo ir rafinuotumo, kad dabar dar tebeina brendimo procesas per aukščiau minėto žanro kelionių knygas. Tamstos knygas pilnai tesupras tik nedidelis, palyginti, skaitytojų skaičius, taip vadinamas — skaitytojų elitas.

Didžiai gailėdamies dėl tokios būklės, mes, prašome patikėti, su skaudančia širdimi turėjome išteikti Tamstai rankraščius. Mūsų Valdyba leidimo nepavirtino.

Dėkodami už Tamstos parodytą mums palankumą ir atsiprašydami už sutrukdyimą —

tariame gilios pagarbos žodžius —
Kooperacijos bendrovė Spaudos fondas
B. Žygelis

(kitas parašas neįskaitomas)

MA CB, F 59—98—189, l. 300.

J. Savickio laiškas XXVII

Knygos mėgėjų draugijai

Stockholm
18.XI.1936

Šiuo turiu garbės siųsti savo „Kelionų“ rankraštį, — iš viso 3 sąsiuviniai — ir prašyti gerb. XXVII Knygos Mėgėjų Draugiją neatsisakyti išleisti „Keliones“. Jų bus dar vienas sąsiuvinis, kuriame bus kalbama apie Čeko-Slovakiją, kiek — Vokietijos ir Danijos. Grįžimas pro Rytprūsius į Kauną.

Honoraro norėčiau, paprastai man taikomo, 20% nuo bruto visų išleistų egzempliorių kainos. Išleisti pageidaučiau, kiek tas yra galima, dar žiemos knygos sezonu. Tačiau užvis norėčiau, kad knyga būtų išleidžiama kiek galima pamanomiau techniškai. Tačiau šitą dalyką, žinau, laiduoja Draugijos vardas.

Reikšdamas itin gilią pagarbą
Jurgis Savickis

Priedų: 3.
XXVII Knygos Mėgėjų Draugijos
Valdybai Kaune

MA CB, F 59—98—189, l. 299.

Knygos mėgėjų draugijos laiškas

[193]6 gruodžio 12

Gerbiamas Pone Savicki,
Turiu garbės pranešti Tamstai, kad mūsų valdyba svarstė Tamstos pasiūlymą išleisti Tamstos „Keliones“. Valdyba darys visas pastangas, kad „Kelionės“ būtų išleistos ir turi vilties, kad pavyks tai įvykdyti. Bet anksčiau rudens vargu ar pavyks tatau atlikti, nes turime skubų darbą — norime išleisti ketletą knygų Paryžiaus parodai ir savo „Metrašcio“ II tomą, su kuriuo jau ir taip pavėlavome. Esame nepiniginę ir todėl honorarą Tamstai galėsime mokėti, kai pardavinėsime jau atspausdintą knygą. Laukiame pažadėto paskutinio sąsiuvinio. Kai dėl iliustracijų, tai gali būti sunkumų.

Reiškiu itin gilią pagarbą
V. Cimkauskas
XXVII K. M. Sekretorius
Ponui Jurgiui Savickiui,
Stockholm

MA CB, F 59—98—189, l. 342.

*Valdybos posėdžio (1937.VI.7)
protokolo ištrauka*

Dėl J. Savickio rašto apie jo „Keliones“ nutarta pranešti Savickiui, kad jo „Keliones“ leisti valdyba šiuo metu neturi galimybės, nes išleidusi 3 veikalus

pasiliko be lėšų ir didesnių veikalų kol kas neleis, bet jeigu jis pateiks nedidelę 2—3 lankų novelę, tai valdyba pasi-
stengs ją išleisti.

Pirmininkas A. Rucevičius
Sekretorius V. Cimkauskas

MA CB, F 59—190—237, I. 13.

Dėl Homero kūrinių leidimo

1921 m. pasirodė J. Ralio (1876—1921) į lietuvių kalbą išversta Homero poema „Odiseja“. Knygoje išspausdintas J. Tumo straipsnis „Vaižganto pastabos“. Jis rašė: „Pagaliau, nepasikliaudamas nieku, savo atsakymu už kalbos dalykus, spausdinu, manydamas, jog vis gi daugiau bus naudos, išleidus Homerą, su mažomis jeibėmis, neg visai jo neišleidus“ (p. 275—276). 2-asis šios poemos leidimas, su V. Šilkarskio įžanginiu straipsniu ir komentarais, pasirodė 1937 m. Naujas leidimas iš esmės nebuvo redaguojamas, spaudos klaidas pataisė ir graikiškų tikrinių vardų lietuviškas formas suvienodino V. Šilkarskis. J. Ralys buvo įpusėjęs ir „Iliados“ vertimą. Ją versti baigė P. Žadeikis, redagavo S. Čiurlionienė-Kymantaitė (I—XIV giesmės) ir J. Talmantas (XV—XXIV giesmės). Vertimas su V. Šilkarskio straipsniu „Homeras ir Ilijada“ ir J. Dumčiaus komentarais pasirodė 1930 m. Homero poemų vertimus išleido Švietimo ministerijos Knygų leidimo komisija. Lietuvos TSR centriniame valstybiniame archyve yra dokumentų, liečiančių šių knygų redagavimą: J. Tumo, S. Čiurlionienės-Kymantaitės, J. Talmanto, J. Jablonskio raštai. Juose yra duomenų Homero kūrinių vertimo istorijai, taip pat tų raštų autorių literatūrinei veiklai apibūdinti.

1.

Knygų leidimo komisijai
1920 m. rugsėjo mėn. 10 d.

Pareiškimas

Mano rankose yra labai geras Odisėjos vertimas. Vertėjas dr. Jeronimas Ralys, gyvendamas Jonavoje, yra įgaliavęs mane jo veikalą spausdinti, sudarinėti kontraktus, lygtis dėl honoraro, t. ir t. Honorarą, pasiūlydamas šį veikalą Švietimo Ministerijai, palieku jai pačiai, kad nustatytų, žinoma, ne mažesni, kaip moka laikraščiai už gerus raštus, destis, mažiau 1 markės už eilutę. Autorius, gavęs gero avanso, žadasi tuojau imtis Iliados vertimo, taip pat iš originalo. Kalbos apsiimu aš prižiūrėti.

Kun. J. Tumas
redaktorius

CVA, F 391, ap. 4, b. 1277, I. 71.

2.

Knygų leidimo komisijai

Sofijos Čiurlionienės
Pareiškimas

Jeigu Knygų Leidimo Komisija pavaršarį, pasitikėdama mano nusimanymu, atidavė man „Iliadą“ taisyti, tai nesu-
prantu, kodėl dabar reikia kitų žmonių nuomonių mano darbiui įvertinti. Prof. Jablonskis guli dabar ligoninėj. Jis visados yra mūsų (p. Talmanto ir mano) abejojimų vyriausias sprendėjas, bet eiti dabar „išgauti“ raštą, jį varginti — aš nesiiimu.

Imdama „Iliadą“ taisyti tariausi galėsianti per 4—6 dienas vieną giesmę iš-taisyti, bet pasirodo, kad tas darbas daug daugiau laiko paima, be to, labai nedėkingas — tikra baudžiava. Už tą atlyginimą, kurs skiriamas, aš dirbti negaliu. Prašau Knygų Leidimo Komisiją išspręsti, ar Komisijai apsimoka pakel-ti man 100% atlyginimo, ar geriau dar-

bą iš manęs atsiimti ir ieškoti sukalbamešnio taisytojo. Vilkinti nėra prasėmės. Greičiau kaip lig III—15 padaryt negalėsiu.

Sofija Čiurlionienė

XII—14.1928

Kaunas, Ukmergės pl. 45.

CVA, F 391, ap. 4, b. 1265, 1. 111.

3.

Ponui Knygų Leidimo Komisijos
Pirmininkui

S. Čiurlionienės ir J. Talmanto¹

Pareiškimas

Ilgai galvoję, svarstę ir svyravę, nutarėme pagaliau pareikšti Tamsta, kad darbas, kurį pasiėmėm — taisyti „Iliadą“ yra daug sunkesnis, negu mes manėme. Paimdami į rankraščio tyrinėjimą nebuvo išgilinę. Bedirbant paaiškėjo, kad reikia įdėti daug daugiau laiko, negu buvo manyta susitariant. Vietomis visiškai nėra heksometro, dažnai kirtis ne savo vietoje, tai turinys neaiškus, o vieną žodį pakeitus — tenka visą eilutę mainyti. Taisydamas esi žmogus suvaržytas ne tik turiniu, bet svarbiausia — heksometru ir dar tuo, kad mūsų kalboje labai maža tėra žodžių su kirčiu pirmame skiemenyje. Už 24 giesmes honoraro 2400 litų t. y. 100 litų už giesmę. Jeigu Komisija skirtų 200 litų už giesmę dar apsimokėtų tą nedėkingą darbą dirbti. Prie tų pačių sąlygų nuo pasiimto darbo turime atsakyti. Pridedame po porą pavyzdžių, kaip išversta ir kaip taisoma.

Gruodžio 30 d. 1928

adr. Ukmergės pl. 45

S. Čiurlionienė
J. Talmantas

CVA, F 391, ap. 4, b. 1265, 1. 109.

4.

Knygų Leidimo Komisijai

Ralio „Iliados“ vertimas tikrai yra taisytinas. Šiais laikais išleisti jį netaisytą Švietimo Ministerija kaip ir neturėtų teisės. Mano matytasis Čiurlionienės taisytas to vertimo tekstas, — esu žiūrėjęs dalį jos taisyso (3-ios giesmės pradžia) — žymiai pataiso Ralio tekstą: jį daug literatiškesnį padaro; jei ir tas vertimas susilauktų kiek priekaištų, tai daug, daug mažiau ir dėl jų Ministerijai tikrai rausti nereikės.

Darbo čia betaisant įdedama labai daug.

J. Jablonskis

Kaunas 1929.I.9 d.

CVA, F 391, ap. 4, b. 1265, 1. 107.

5.

Sutartis su V. Šilkarskiu

Tvirtinu

Inž. K. Šakenis

Švietimo Ministeris

8/VI [19] 28 m.

Sutartis

1928 m. birželio mėn. 8 d. Švietimo Ministerijos Knygų Leidimo Komisija iš vienos pusės ir Lie[tuvos] Universiteto prof. Vladimiras Šilkarskis iš antros sudarė šią sutartį:

1. Prof. Vl. Šilkarskis paruošia spaudai, kaipo atsakomingasis redaktorius, Knygų Leidimo Komisijos leidžiamą „Ilijados“ vertimą (J. Ralio ir P. Žadeikio) su komentarais prie teksto ir trumpučiu įvadu; komentarų turi būti ligi 4-ų spaud. lankų.

I Pastaba. Komentarus duoda Vl. Šilkarskio prižiūrimas stud. Jonas Dum-

¹ Rašyta S. Čiurlionienės-Kymantaitės ranka.

čius už atskirą šiam atlyginimą 800 lt. sumoj¹.

II Pastaba. Teksto kalbos ir hegzametro taisyklingumo prižiūri, susitar-dama su redaktorium, Liet[uvos] Un[i-versiteto] lekt[orė] Sofija Čiurlionienė už atskirą jai atlyginimą 2400 lt. su-moje.

2. Knygų Leidimo K[omisi]ja sumoka prof. Vl. Šilkarskiui už jo atliktą redak-toriaus darbą viso 1500 (vieną tūkstan-tį penkis šimtus) litų ir duoda jam iš-spausdintos knygos 6 egzempliorius; honoraras išmokamas prof. Šilkarskiui patiekus Knygų Leid[imo] K[omisi]jai visą užbaigtą rankraščio darbą.

3. Sutartčiai apmokėti įstatymu reika-laujama žym[ini] mokesnį sumoka prof. V. Šilkarskis.

4. Sutarties rašomas vienas egzemp-liorius, kuris palieka Knygų Leidimo Komisijoje, o prof. Vl. Šilkarskis gauna šios sutarties patvirtintą nuorašą.

5. Knygų Leidimo K[omisi]jos vardu sutartį pasirašo šios Komisijos sekre-torius — redaktorius L. Gira, o iš ant-ros pusės prof. Vl. Šilkarskis.

6. Sutartis įgyja galios p. Švietimo Ministeriui ją patvirtinus.

(Pas.) Prof. Vlad. Šilkarskis
Liūdas Gira
Kn. Leid. K-jos Sekretorius

Sutarties pakeitimas:

Nutarta: (Kn. Leid. Kom-jos protokolo-
las 210 Nr. 1929 m. sausio mėn. 23 d.)
„Atsižvelgiant į to vertimo taisytojų
darbo sunkumą ir teigiamą prof. J. Jab-
lonskio dėl to darbo atsiliepimą — at-
lyginimą pakelt, pagal S. Čiurlionienės
prašymą ligi 200 litų už giesmę. Termi-

nas šiam darbui baigti nustatomas ligi
š. m. rugsėjo mėn. 1 dienos.“

(pas.) Inž. K. Šakenis Komisijos
pirmininkas
(pas.) nariai: A. Daniliauskas,
J. Vokietaitis,
Ant. Kasakaitis, M. Račkauskas
sekretorius (pas.) L. Gira

CVA, F. 391, ap. 4, b. 1791, l. 91.

6.

S. Čiurlionienės laiškas L. Girai

[1929].VIII.10

Mieiasai Ponas Gira! Labą dieną! —
Palangoj gražu ir gera, bet aš mažai
tematau to gerumo, visą laiką suryja
„Iliada“. — Biurokatiškai imant, galė-
čiau atiduoti ir IX.1, bet meniškai
imant — daug dar reikėtų dailint. Ma-
nau, kad tai suprasit ir dar duosit lai-
ko — juk tai ne „Trys muškateriai“.
Pasimatysim greit ir pasikalbėsime —
būsiu Kaune VIII.16.

Viso viso gero — S. Čiurlionienė

VRB, F 7—151.

7.

Kaunas, 1933 m. kovo 28

Knygų leidimo Komisijai prie
Švietimo Ministerijos

Mokesčių Inspekcija

425 Nr.

B. 17—273

1932 m.

Jeronimui Raliui mirus, jo likusį
turta, susidedantį iš Homero „Ilijada“
ir „Odiseja“ rankraščių vertimo ir kny-
gos „Robinzonas“¹ paveldėjo jo brolis
Benediktas Ralys.

¹ Atskirą sutartį su J. Dumčium dėl komentarų paruošimo žr. ten pat, l. 89. Sutar-tyje pažymėta, kad komentarai turi sudaryti ne daugiau kaip vieną trečdajį „Ilijados“ teksto. J. Dumčius apsiima prižiūrėti teksto ir komentarų korekturas. Atlyginimo gauna u7 komentarus po 8 centus už „sp. kvadratą“.

Reikalui esant, prašom pranešti ar Komisija nėra nupirkusi paminėtų rankraščių vertimo ir knygos ir jeigu taip, tai kiek viso už tai sumokėta B. Raliui. Mokesčių Inspektorius (parašas) Sekretorius (parašas)
CVA, F 391, ap. 4, b. 1286, l. 21.

8.

Švietimo Ministerijos Knygų Leidimo Komisijai

Jurgio Talmanto,
gyv. Kaune, Perkūno al. 17

Pareiškimas

Sužinojęs, kad ketinama leisti J. Ralio Odisėjos vertimas antrą kartą ir kad norima pataisydinti vertimo kalba, ryžtuos pasisiūlyti Knygų Leidimo Komisijai atlikti kalbos taisymo darbą.

Šios rūšies darbas man nesvetimas: esu taisęs Ilijados devynias giesmes. Šiandien tikiuos galįs tą darbą dar geriau nudirbti. Be to, ir Odisėjos vienas kitas gabalas mano jau pataisytas (žiūr.: „Visuotinės literatūros chrestomatija“ I d.).

Visą Odisėją galėčiau pataisyti lig 1934 metų rugsėjo mėn. 15 dienos, jeigu tas darbas būtų man pavestas lig š. m. vasario mėn. 15 d. Turėdamas galvoje sunkius krizio metus honoraro tenorėčiau po vieną šimtą (100) litų už giesmę, vadinas 50% pigiau kaip už Ilijadą.

J. Talmantas

Kaunas, 1934 metų sausio mėn. 24 d.

CVA, F 391, ap. 4, b. 1243, l. 307.

Iš F. Šilerio kūrinių vertimų istorijos

Daugiausia F. Šilerio dramų buržuazijos valdomoje Lietuvoje vertė P. Vaičiūnas. Jo plunksnai priklauso „Klastos ir meilės“ (1923), „Plėšikų“ (1929) ir „Don Karlos“ (1930) vertimai. Kaip

rodo archyvinė medžiaga, P. Vaičiūnas buvo numatęs išverti ir vieną pirmųjų F. Šilerio dramų — „Valenšteiną“. Dėl šio kūrinio vertimo jis buvo sudaręs sutartį su Švietimo ministerija. Prie teksto yra įrašas: „Sutarties vykdymui kliūčių nėra. 2/VIII—23“ (Parašas). Dėl ko nebuvo išleista ši F. Šilerio drama, išaiškinti nepavyko — matyti, P. Vaičiūnas jos neišvertė.

Po kurio laiko ši kūrinių išvertė Juozas Januškevičius (1862—1960). Švietimo ministerijos Knygų ir mokslo priemonių tikrinimo komisija 1937 m. birželio mėn. posėdyje iš vertėjo gautą rankraštį davė recenzuoti J. Žekevičiui (CVA, F 391, ap. 4, b. 1810, l. 26). Recenzentų išvadų archyve nepavyko surasti, tik pažymėta, kad už recenziją atlyginta (ten pat, l. 39). Vertimas, matyti, spaudai nebuvo rekomenduotas dėl nepakankamai aukšto jo meninio lygio. Tokią išvadą daryti leidžia įvykis su J. Januškevičiaus versta F. Šilerio drama „Mesinos nuotaka“. 1935 m. spausdinant šį kūrinių, paaiškėjo, kad silpnai išverstas kūrinio eiliuotas tekstas („blogas eiliavimas“), ir vertėjui teko, padedant L. Girai, „perdirbti jis prozine kalba“ (ten pat, b. 1811, l. 28). Dokumente pažymėta, kad L. Girai „už eiliavimo taisyimą“ sumokėta 280 litų. Knygoje dramos herojų kalba išversta proza, o choro tekstas — eilėmis. Dėl vertimo taisymo jo spausdinimas užsitęsė. F. Šilerio dramų leidinyje „Marija Stiuart“ ir „Mesinos nuotaka“ yra pažymėta 1935 m. data (tada buvo išspausdinta „Marija Stiuart“), o iš tikrųjų knyga pasirodė 1937 m. (žr. „Bibliografijos žinios“, 1937, Nr. 6, p. 228). Tarp F. Šilerio dramos kūrinių vertėjų reikia paminėti F. Breimerį, iš originalo išvertusį „Mariją Stiuart“, ir V. Šulmą, vertusį „Valenšteiną“ („Bibliografijos žinios“, 1937, Nr. 6, p. 262).

¹ J. Ralys su J. Štapeliu iš lenkų kalbos išvertė D. Defo „Robinzono gyvenimas ir nelaimės“ (Vilnius, 1907).

F. Šilerio poezijos kūriniai daugiausia vertė A. Tyruolis (tikroji pavardė Šesplaukis, g. 1909 m.). Jo verstos baladės 1930—1933 m. buvo spausdinamos moksleivių žurnale „Ateities spinduliai“. A. Tyruolis buvo paruošęs F. Šilerio poezijos rinkinį „Šilerio gyvenimas ir rinktinė poezija“. 1935 m. pradžioje jis pasiūlė knygą išleisti Švietimo ministerijos Knygų leidimo komisijai. Iš jo siūlomo rinkinio atskira knyga 1936 m. pasirodė tik „Giesmė apie varpą“, išleista „Sfinkso“ Marijampolėje. Vėliau A. Tyruolis buvo numatęs atskira knyga išleisti F. Šilerio balades. „Lietuvos aide“ 1937 m. sausio 9 d. numeryje randame pranešimą, kad A. Tyruolio verstos F. Šilerio „Baladės“ atiduodamos spausdinti, tačiau knyga nepasirodė. Lietuvos TSR centriniame valstybiniame archyve (F 391, ap. 4, b. 349, l. 38) yra 1937 m. birželio 18 d. A. Tyruolio raštas Švietimo ministerijos Knygų leidimo komisijai. Jis prašė paaiškinti, dėl kokių priežasčių jo verstos F. Šilerio baladės yra laikomos nepriimtiniomis spaudai. Atsakymo į šį vertėjo raštą nepavyko surasti.

1

Sutartis

Tūkstantis devyni šimtai dvidešimt trečiais metais liepos mėn. 28 d. Švietimo ministerija iš vienos pusės ir pil. Petras Vaičiūnas iš antros padarė šią sutartį:

1. P. Vaičiūnas duoda Ministerijai išleisti paruoštą ir ištaisyta kalbos atžvilgiu Schiller'io veikalo „Wallenstein“ vertimą.

2. Ministerija apsiima išmokėti P. Vaičiūnui honoraro iš viso aštuonio-

lika nuoš. (18%) iš leidinio bruto kainos, duodama iki $\frac{1}{3}$ numatomojo honoraro avansu, įteikus Ministerijai visiškai spaudai paruoštą rankraštį, o likusiąją dalį išmokėdama knygai iš spaudos išėjus ir paašikėjus jos paroduojamai kainai.

3. Ministerija įgyja teisių tik pirmajai ne daugiau kaip penkių tūkst. (5000) egz. laidai.

4. P. Vaičiūnas neturi teisės leisti antros laidos, kol nebus išparduota visa pirmoji laida.

5. Reikalaujамąjį žyminį mokesnį apmoka P. Vaičiūnas.

6. Ši sutartis daroma dviem egzemplioriais, iš kurių vieną pasilieka Ministerija, o kitą gauna P. Vaičiūnas. Abu sutarties egzemplioriai pasirašomi iš vienos pusės — Švietimo ministerio, iš antrosios — P. Vaičiūno.

7. Sutartis įgyja galios Valstybės Kontrolei ją patvirtinus.

Švietimo ministeris Dr. L. Bistras
P. Vaičiūnas

CVA, F 391, ap. 4, b. 1791, l. 132.

2

D. G. Švietimo ministerijos
Knygų leidimo komisijai

A. Tyruolio,
Marijampolė, P. Kriauciūno 13,

Prašymas

Maloniai prašau Gerb. Komisiją išleisti mano paruoštą mokykloms knygą „Šilerio gyvenimas ir rinktinė poezija“, kur įeina platesnė Šilerio biografi- ja, parinktosios lyrikos, baladžių, „Giesmės apie Varpą“ vertimai ir paaiškinimai. Kadangi jau yra išversta ir išleista keletas Šilerio dramos veikalų, tad tikiuosi, kad šis mano darbas būtų kitų darbų papildymas. Panašią mano paruoštą knygą „Goethes gyvenimas ir

rinktinė poezija"¹ yra išleidusi prieš trejus metus „Sakalo“ b-vė, bet šiuo tarpu negali išleisti dėl finansinių sunkumų.

Su aukšta pagarba

A. Tyruolis

Marijampolė, 1935 m. sausio 4 dieną
CVA, F 391, ap. 4, b. 1429, l. 4.

Dėl F. Dostojevskio „Užrašų iš Mirusiųjų namų“ vertimo

Lietuvos TSR centriname valstybiniame archyve yra K. Binkio 1920 m. rugsėjo 10 d. raštas Knygų leidimo komisijai dėl F. Dostojevskio „Mirties namų“ („Užrašų iš Mirusiųjų namų“) vertimo. Matyti, K. Binkis vertimo neužbaigė, ir jis liko neišspausdintas. Raštas svarbus F. Dostojevskio kūrinių vertimų į lietuvių kalbą istorijai, K. Binkio literatūrinei veiklai, ypač vertimų srityje, apibūdinti.

Buvo ir kitų bandymų versti šį F. Dostojevskio kūrinį. Antai „Bibliografijos žinios“ (1930, 3 Nr., p. 93) paskelbė, kad F. Dostojevskio „Užrašus iš Mirusiųjų namų“ išvertęs panevėžietis J. Simonaitis ir ieškąs „rimtų leidėjų“. Minėtas kūriny, išverstas D. Urbo, pasirodė tik 1964 m.

Švietimo Ministerijos
Knygų Leidimo Komisijai
Pareiškimas

Šiuo turiu garbės pareikšti, jog esu išvertęs dalį Dostojevskio veikalo „Mirties Namai“ (Записки из мертвого дома). Vertimo kalbos žiūri St. Dabušis. Rankraštis perrašomas mašinėle ir dar kartą koreguojamas, taip jog galima duoti stačiai spaudai.

Jei Leidimo Komisija sutiktų minima veikalą leisti, galėčiau darbą paskubinti ir iki šių metų galui vertimą baigti. Be

to, sutikčiau žiūrėti veikalo jį spausdinant.

Šalygos tokios: onoraras mokama L[ietuviių] M[eno] K[ūrėjų] D[raugiių]jos nustatyta taksu, būtent, 800 auksinų lankui. Onoraro dalis duodama avansui pasirašant sutartį.

Kazys Binkis

1920.IX.10 d. Kaune

Įrašas pieštuku: „500 auksinų avansas bus duotas tuomet kada sutartis bus pad[aryta] (baigus rankraštį).“

CVA, F 391, ap. 4, b. 1277, l. 70.

Dėl S. Maršako eilėraščių vertimo

Tarybinio rusų poeto S. Maršako kūriniai vaikams į lietuvių kalbą vertė K. Binkis („Kvailasai peliūktis“, 1936), Salomėja Nėris („Paštas“, 1936), P. Cvirka („Vaikas ir knygos“, 1936). Lietuvos TSR centriname valstybiniame archyve esama dokumentų apie K. Jakubėno į lietuvių kalbą verstus S. Maršako kūrinius. Kadangi tuo metu už politinę veiklą poetas sėdėjo kalėjime (gali būti, kad S. Maršako kūrinius jis ten išvertė), tai jų išspausdinimu rūpinosi demokratinio sparno kultūros veikėja O. Šimaitė. Iš jos rašte minimų K. Jakubėno vertimų „Sakalo“ bendrovė 1937 m. išleido poemėlę „Gaisras“ (ilustravo R. Kalpokas).

Zemiau spausdinami du O. Šimaitės raštai, liečiantys K. Jakubėno vertimus.

1

Švietimo Ministerijos Knygų ir Mokslo
Priemonių Tikrinimo Komisijai

Onos Šimaitės, gyv. Kaune,
Kraševsko g. 6 Nr.

Prašymas

Šiuo prašau Gerb. Komisiją patikrinti
prie šio rašto pridėtus S. Maršako 4

¹ A. Tyruolio knyga „Goethes gyvenimas ir rinktinė poezija“ pasirodė 1932 m. Joje išspausdintas straipsnis apie rašytoją, eilėraščių, baladės ir ištraukas iš „Fausto“.

eilėraščius („Gaisras“, „Bagažas“, „Tinginiai ir katinas“ ir „Stalius laužalius“), Kazio Jakubėno sulietuvinčius, ar jie tikrų mokyklų knygynėliams.

Su pagarba

O. Šimaitė

Priedas: S. Maršako 4 eilėraščiai lietuviškai ir originale.

Kaunas.

1934 mt. XI—28 d.

CVA, F. 391, ap. 4, b. 1246, l. 59.

2

Švietimo Ministerijos Knygų Tikrinimo Komisijai

Onos Šimaitės, gyv. Kaune, Kraševskio g. 6 Nr.

Pareiškimas

Papildydama mano prašymą iš 1934 m. gruodžio mėn., pranešu gerb. Knygų Tikrinimo Komisijai, kad leidžiant S. Maršako eilėraščius (K. Jakubėno vert.) iliustracijos nebus imamos iš originalo. Vertimo eilėraščiai bus iliustruoti greičiausia menininkės Tarabildaitės ar kito menininko piešiniais.

Su pagarba

O. Šimaitė

Kaunas, 1935 mt. I—28 d.

CVA, F 391, ap. 4, b. 1249, l. 14.

J. Lebedžio rašytos mokslo darbų recenzijos

Prof. J. Lebedys (1913—1970) ne kartą yra talkininkavęs aukštųjų mokyklų mokslo darbų „Bibliotekininkystės ir bibliografijos klausimai“ redakcinei kolegijai, parašydamas jai pristatytų straipsnių recenzijų. Autoriai arba redakcija į profesorių kreipdavosi tais atvejais, kai reikėdavo įvertinti feodalizmo epochos lietuvių spaudos ir kultūros istorijai skirtus tyrinėjimus. Mū-

sų dispozicijoje yra trys J. Lebedžio rašytos recenzijos.

Lietuvių bibliografus ir knygos istorikus nuo seno domino 1653 m. Kėdainiuose išspausdinti trys leidiniai su bendra antrašte „Knygos nobažnystės krikščioniškos“. Buvo stengiamasi išaiškinti šios knygos 2-ojo leidimo klausimą. Toji problema ypač intensyviai buvo tiriama 7-ojo dešimtmečio antroje pusėje, kai Knygų rūmai rengė spaudai „Lietuvos TSR bibliografijos“ Serijos A 1-ąjį tomą, skirtą feodalizmo epochos lietuviškai knygai. J. Tumelis tuo klausimu parašė keletą straipsnių. Vieną to ciklo darbą „Knygos nobažnystės krikščioniškos“ (1653) pirmojo leidimo klausimu“ recenzavo J. Lebedys. Straipsnis buvo išspausdintas 1967 m. „Bibliotekininkystės ir bibliografijos klausimų“ 6-ajame tome. Netrukus buvo surastas „Knygos nobažnystės“ 1-ojo leidimo egzempliorius, leidęs J. Tumeliui patikslinti bibliografijos duomenis apie vieną ir kitą leidimą.

S. Daukantas apie 1850—1857 m. į lietuvių kalbą išvertė romėnų istoriko Justino veikalą „Istorija“. Knyga buvo rengiama spaudai, ir vertėjas parašė jai pratarbę. Išliko du jos variantai: vienas laikomas Lietuvių kalbos ir literatūros institute, o kitas Respublikinėje bibliotekoje. Antrąjį variantą surado V. Jurgutis. Jis parengė tos pratarinės publikaciją, kuriai J. Lebedys parašė recenziją. Publikacija su antrašte „Simono Daukanto „Istorijos Justinaus“ vertimo pratarbė“ buvo išspausdinta 1966 m. „Bibliotekininkystės ir bibliografijos klausimų“ 5-ajame tome.

M. Lukšienė, rinkdama medžiagą monografijai „Lietuvos švietimo istorijos broožai XIX a. pirmojoje pusėje“, iš rankraštyrų ir spausdintų šaltinių sukaupė vertingų duomenų apie Lietuvos bibliotekas, lietuviškus ir Lietuvą liečiančius leidinius jose. Surinkti duome-

nys buvo apibendrinti straipsnyje „Bibliotekos Lietuvoje XIX a. pirmojoje pusėje“. Recenziją apie jį parašė J. Lebedys. [Straipsnio antraštė pradžioje buvo kita: „Iš švietimo istorijos Lietuvoje. (Bibliotekų XIX a. I-oje pusėje klausimu)“]. Darbas buvo išspausdintas „Bibliotekininkystės ir bibliografijos klausimuose“ 1966 m. 5-ajame tome.

V. Jurgučio publikacijos recenzijoje randamos raidės LKLI reiškia Lietuvių kalbos ir literatūros institutą.

J. Lebedžio recenzijų rankraščiai yra Vilniaus universiteto Mokslinėje bibliotekoje (F 141).

J. Tumelio straipsnio „Pirmojo „Knygos nobažnystės krikščioniškos“ (1653) leidimo klausimu“ vertinimas

Ligi šiol vyravo nuomonė, kad „Knygos nobažnystės krikščioniškos“ tebuvo vienas leidimas, nors tituliname puslapyje pažymėta: „dabar (t. y. 1653 m.) antrą kartą perdrukavota“. Tiesa, kai kurie kalbininkai (A. Becenbergeris, E. Hermanas), remdamiesi vienu defektiniu „Knygos nobažnystės krikščioniškos“ (giesmyno) egzemplioriumi, laikėsi pažiūros, kad vis dėlto buvęs ir ankstesnis leidimas. J. Tumelis šiai hipotezei pagrįsti surado naujų įrodymų — vieną defektinį „Maldų krikščioniškų“ egzempliorių, skirtingą nuo žinomų. Sukaupęs įvairių šaltinių žinias ir tyrinėtojų nuomones, taip pat išanalizavęs skirtumus tarp išlikusių egzempliorių, jis daug plačiau ir įtikimiau nušvietė pirmojo „Knygos nobažnystės krikščioniškos“ leidimo klausimą, pagrįstai sukritikavo V. Biržiškos nuomonę, kad pirmuoju leidimu laikytinas M. Petkevičiaus katekizmas.

Patiekta nauja medžiaga ir naujos išvados šiuo lig šiol neiškliaus klausimu teikia J. Tumelio straipsniui mokslinė

vertę. Dėl to jis spausdintinas mokslo darbuose. Straipsnis dar parengtinas kalbiniu-stilistiniu ir iš dalies kompoziciniu atžvilgiu.

1965.XII.17.

J. Lebedys

Vyt. Jurgučio publikacija „Simono Daukanto „Istorijos Justinaus“ vertimo pratarmė

Drg. Vyt. Jurgučio publikacija su įvadu rimtai parengta ir spausdintina. Ji liečia mažiausiai tyrinėtą S. Daukanto senatvės laikotarpį ir duoda vertingos medžiagos istoriko pažiūroms nušviesti.

Manyčiau, kad, prieš spausdinant, reiktų įvadą šiek tiek papildyti ir vietomis parengti.

1) Vertėtų pridėti kokią pastraipą apie Justiną ir jo istoriją — trumpai apibūdinti ir įvertinti, remiantis naujaisiais tyrinėjimais. Nederėtų pasitenkinti vien S. Daukanto vertinimu, nors tai, žinoma, irgi labai svarbu.

2) Reiktų platėliau apibendrinti skirtumus tarp publikuojamos pratarmės redakcijos ir LKLI saugomos ankstesnės redakcijos.

3) Atrodo, perdedama, prileidžiant, kad M. Akelaitis galėjo turėti radikaliuzuojančio poveikio S. Daukanto pažiūroms. Būdamas Lietuvoje ir 1863 m. sukilimo laiku jis priklausė „baltiesiems“, ne „raudoniesiems“.

4) Kažin ar verta, cituojant publikuojamą pratarmę įvade, keisti rašybą ir transponuoti į literatūrinę kalbą. Tada reiktų ir pačioje publikacijoje duoti lygiagrečiai transponuotą tekstą.

5) Antraštėje vietoj „Istorija Justinaus“ gal rašytina „... Justino“ (plg. p. 2 „Historija Justina“ LKLI rankraštyje).

6) p. 3 citatoje sukeičiami S. Daukanto sakiniai vietomis. Tokie „pertvarkymai“ cituojant neleistini.

Vilnius, 1963.VI.24.

J. Lebedys

M. Lukšienės straipsnis „Iš švietimo istorijos Lietuvoje (Bibliotekų XIX a. I-oje pusėje klausimu)“

Straipsnis — daugelio metų tyrinėjimų vaisius, parengtas remiantis beveik išimtinai archyvine-rankraštine medžiaga iš respublikos archyvų bei rankraštytynų ir Leningrado centrinio istorijos archyvo. Jame pateikta daug naujų ir svarbių duomenų apie mažai lig šiol tyrinėtas mokyklų ir kitas bibliotekas Lietuvoje XIX a. pirmojoje pusėje. Autorė duoda ne tik bendrą bibliotekų vaizdą, bet dažnai ir gana detali apibūdinimą. Išryškėja stambesnių bibliotekų dydis, sudėtis, komplektavimo kryptis ir jos kitimas, o taip pat likimas.

Ypač pažymėtina, kad autorė specialų dėmesį skiria lituanistikai ir lietuviškai knygai įvairiose bibliotekose. Straipsnis yra svarbus įnašas į bibliotekų istoriją Lietuvoje ir dėl to spausdintinas mokslo darbuose.

Gal praverstų pakeisti jo antraštę. Manychiau, kad ji galėtų būti tokia: „Bibliotekos Lietuvoje XIX a. pirmojoje pusėje“. Be to, vertėtų vieną kitą vietelę kiek pagedaguoti, patikslinti formulavimus, detales (pavyzdžiui, p. 1, 5, 25, 32, ir kt.), suvienodinti citavimą. Konkrečiai šiuos dalykus paminėsiu autorėi žodžiu.

J. Lebedys

1965.II.26.